

Johannes Hemleben

APOKALYPTIK JAN

Z téhož ducha jako Pavel, ale zcela jiným jazykem podává pohled na onen svět, nebe a peklo, Zjevení svátého Jana. Zatímco Pavel používá náboženské výrazivo pro zprostředkování svých duchovních zkušeností a vnímání, autor Apokalypsy hovoří v obrazech a ponechává čtenáři, do jaké míry bude ochoten tyto obrazy sledovat a chápat.

Janovi se dostávalo vizí Zjevení v absolutním klidu jeho vyhnanství na ostrově Patmos.¹⁴ Jeden duchovní obraz za druhým se zjevuje zraku vidce Jana. Vtiskovaly se do jeho duše s takovou silou, že je brzy začal zapisovat. Přitom je nedůležité, zda sám vládl perem, nebo, jak praví tradice, své vidění diktoval svému žáku Patroklovi.

Kdo tuto knihu čte, nechť se striktně drží zákona vysloveného v závěrečné kapitole:

„Já dosvědčuji každému, kdo slyší slova proroctví této knihy, že kdo k nim něco přidá, tomu přidá Bůh ran popsanych v této knize. A jestliže kdo ubere ze slov knihy tohoto proroctví, tomu Bůh odejme podíl na stromu života a místo ve svátém městě, jak se o nich píše v této knize.“ (Zj 22,18-19)

Jinými slovy: Janovo Zjevení není žádným předmětem diskuse. Rovněž je nelze zneužívat ke zdůvodňování mimořádného subjektivního usilování. Apokalypsu bychom měli akceptovat jako celek, tak jak je, nic nepřidávat, nic neškrtnat.

Onen svět, nebe a peklo, to jsou i pro Jana existenciální dané skutečnosti, nepřipouštějící žádnou pochybnost. Již jsme viděli, že Jan vyslovil základní zákon ovládající veškeré učení o záhrobí: „Jejich díla (skutky) je následují (jdou s nimi)“ (Zj 14,13). Přesto nesmíme přehlédnout, že jak pro Pavla, tak pro Jana k tomu přistupuje ještě další rozhodující moment. Apokalyptik to říká takto: „Od této chvíle jsou blahoslaveni mrtví, kteří umírají v Pánu.“ (Zj 14,13) Stejně vyznává

Pavel: „Kdo je v Kristu, je nové stvoření. Co je staré, pominulo, hle, je tu nové!“ (2K 5,17) To je ústřední christologický aspekt smrti, k němuž se ještě budeme muset později vrátit.

Apokalyptik však neustále hledí na tajuplné spojení činů žijících lidí s činy mrtvých. Tak vidí po rozlomení páté pečeti „pod oltářem“, který spatřuje jakoby uprostřed kosmu, „duše těch, kdo byli zabiti pro slovo Boží a pro svědectví, které vydali“. Žalující volají tyto duše po osudovém vyrovnání. Dáno každé duši roucho bílé a „řčeno jim, aby měli strpení ještě krátký čas...“ (Zj 6,9-11)

Odhlédneme-li ode všech ostatních výkladů, je zde srozumitelně řečeno, že duše mohou po smrti žít ve skupinách, mají však každá své individuální vědomí a podle toho i svůj vlastní posmrtný osud. O „totální smrti“, jak ji pro mezičas mezi smrtí osobnosti a budoucnostním všeobecným „Vzkříšením mrtvých“ formulovali Karl Barth, Paul Althaus a jiní protestantští teologové, není řeč ani v evangeliích, ani u Pavla a Jana.

Zjevení dále zřetelně rozlišuje umírání jednotlivce od zániku světa, zániku Země a lidstva na konci věků. Osud individuální osobnosti je u Jana stále vsazován do širších souvislostí, přesto neustále dochází k situacím, vedoucím k třídění na zlé a dobré, smrtelné a nesmrtelné pro celek a pro jednotlivce. Tak v listu do Smyrny: „Hle, ďábel má některé z vás uvrhnout do vězení, abyste prošli zkouškou, a budete mít soužení po deset dní. Buď věrný až na smrt, a dám tobě korunu života“ (Zj 2,10). Podobným způsobem je v sedmém poselství oslovena obec v Laodicei: „Vím o tvých skutcích; nejsi studený ani horký. Kéž bys byl studený anebo horký! Ale že jsi vlažný, a nejsi horký ani studený, vyvrhnu tě z úst svých“ (Zj 3,15-16). Důrazná pohrůžka, která platí stejně budoucímu osudu obce, jako i jednotlivému jejímu členu.

Jak u Apoštolského vyznání víry, tak také u slova *peklo*, používaném v našem jazyce, není míněno „místo čertů“, nýbrž podsvětí, říše mrtvých. Tak již v první kapitole stojí, že Jan padl pod dojmem vize Krista k zemi „jako mrtvý“, Zmrtvýchvstalý však na něj položil pravici a utěšoval jej slovy: „Neboj se! Já jsem (ἐγώ εἰμι) první a poslední (*eschatos*) a živý. Byl jsem mrtev a hle, živ jsem na věky věků a mám klíče od smrti i od pekla - (podsvětí)“ (Zj 1,17n.). Nakolik jsou dnešnímu vědomí takovéto

výpovědi cizí, natolik byly samozřejmé prvním křesťanům. Kristus sám prošel smrtí. Podnikl tak odvážný čin, jakého se neujal žádný z „pohanských“ bohů. Jako Bůh v lidském těle se postavil trpké realitě smrti a v zápase s ní ji přemohl. Klíč k říši mrtvých však může držet jen Bůh, který dle křesťanské představy musí být silnější než smrt sama. Tak vidí Jan po otevření čtvrté pečeti jezdce na „sinavém koni“. „A hle, kůň sinavý, a jméno jeho jezdce Smrt, a svět mrtvých jej následoval“ (Zj 6,7n.). Opět je patrné, že se jedná o celkovou říši mrtvých, v níž žijí duše Kristem ještě nedotčené.

Dramatické události, odehrávající se před apokalyptickým zřícím zrakem, vrcholí zánikem stávajícího světa, to znamená toho, co musí být označeno jako *příroda*, a příchodem nového nebe a nové země. I smrt jako světovláda a peklo - podsvětí - jako říše mrtvých jsou zahrnuty do tohoto gigantického procesu.

„Viděl jsem mrtvé, mocné i prosté, jak stojí před trůnem, a byly otevřeny knihy. Ještě jedna kniha byla otevřena, kniha života. A mrtví byli souzeni podle svých činů zapsaných v těch knihách.

Moře vydalo své mrtvé, i smrt a její říše vydaly své mrtvé, a všichni byli souzeni podle svých činů. Pak smrt a její říše byly uvrženy do ohnivé bažiny¹⁵. To je druhá smrt: ohnivá bažina. A kdo nebyl zapsán v knize života, byl uvržen do ohnivé bažiny.“ (Zj 20,12-15)

Paradoxní obraz, jaký představuje hořící - ohnivá bažina nebo, jak zní ve starých překladech, „ohnivá tůň“ je exaktním vyjádřením situace duší, které se svým vlastním chováním vyloučily z rozvoje lidstva. Jejich působení není v „Knize živých“ k nalezení, nežili pro druhé a své okolí, nýbrž jen pro svůj egoismus, a tím se sami odsoudili ke stagnaci (lat. *stagnum*, bažina). V ohni vlastního egoismu, zpustlí, propadají zkáze. Tak vidí Apokalyptik Jan budoucnost části lidstva.